

BIBLIOTERAPIJA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI ILI RAZGOVOR O KNJIZI

THE BIBLIOTHERAPY IN SCHOOL LIBRARY OR BOOK DISCUSSION

Natalija Mikuletić

Šolski center Srečka Kosovela Sežana

UDK / UDC 028.5:027.87

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 1. 3. 2010.

Sažetak

Rasprava obrađuje specifičnu ulogu koju knjiga može imati za čitatelja. U školskim knjižnicama knjižničari traže nove načine rada s mladima, kako bi među njima širili naviku čitanja. Jedan od načina je čitanje i razgovor o knjigama koje govore o problemima mladih. Ovaj način rada s mladim čitateljima možemo nazvati biblioterapija. Cilj ovakvog rada je, pored širenja kulture čitanja, sprečavanje i rješavanje problema mladih. Riječ biblioterapija ima svoj izvor u kliničkoj praksi, te zato može upotreba ovoga izraza u školskoj praksi biti upitna. Stoga se preporuča da razgovor o knjizi bude dio širega projekta u suradnji sa školskom savjetodavnom službom koja među svoje zadaće uključuje preventivu i pomoć. U slučaju uključivanja većeg broja školske mladeži u ovaj projekt, potrebno je i sudjelovanje profesora književnosti.

Cljučne riječi: školska knjižnica, školska mladež, čitanje knjiga, biblioterapija, razgovor o knjizi

Summary

The article discusses the effect of literature on readers. School librarians search for new methods of work with the young people in order to spread reading habits among them. One of the methods can be reading books which describe problems of adolescents nowadays and having discussions afterwards. This form of work could be called *bibliotherapy* and its aim is, besides reading, to solve the problems of young people as well. The term *bibliotherapy* is taken from the clinical environment, and therefore, its use here could be controversial. It is advisable to organize readings and discussions as a part of a wider school project in which librarians would cooperate with school counseling services as well as with the literature teachers.

Keywords: school library, secondary school, reading, bibliotherapy, book discussions

1. Uvod

Među zadacima školskih knjižničara je i poticanje na čitanje. Jedan od načina je i razgovor o knjizi. Na primjer, za razgovor odabiremo knjige koje opisuju probleme mladih kao što su droga, spolno zlostavljanje, poremećaji u prehrani itd., jer mlade želimo, osim poticanja na čitanje takvih knjiga, i osvijestiti da bi znali pravovremeno izbjeći poteškoće ili im, ako su se već u njima našli, pomoći kako bi znali potražiti odgovarajuću stručnu pomoć. Budući da je to u djelokrugu savjetodavne službe, točno je da pri takvom obliku rada, koji bismo mogli nazvati i biblioterapija, školski knjižničar surađuje sa školskom savjetodavnom službom. Uporaba izraza biblioterapija za školsko okruženje može biti sporna jer ima svoje početke u kliničkom okruženju. U daljnjem ćemo tekstu pokušati pojasniti uporabu ovoga naziva u školskom okruženju.

2. Značenje čitanja i književnosti

Poznato je da čitanje utječe na razvoj jezičnih sposobnosti kao što su pisanje, slušanje i govor, jer u cijelosti razvija komunikacijske sposobnosti o kojima ovisi školska, a kasnije i životna uspješnost. Svaka se riječ može čitati na različite načine. Čitanje književnosti (beletristike) odnosno umjetničke riječi, svakako se razlikuje od čitanja neumjetničkoga teksta. Čitanje je interakcija između teksta / riječi i čitatelja, pa je između uvijek prisutna subjektivnost čitatelja, što dodatno čini složenijim razlikovanje između različitih vrsta čitanja. Zato je značenje pročitane riječi ovisno o motivaciji čitatelja, o njegovim interesima, prethodnom znanju i raznim teško predvidivim čimbenicima ovisno o situaciji. Važno je da se čitatelj nauči pitati zašto čita i na temelju toga pitanja osvijesti svrhu čitanja i izabere primjerenu strategiju za postizanje cilja.¹

O značenju književnosti i utjecaja koji ima na čitatelja raspravljali su već Platon i Aristotel. Po njihovom je mišljenju književnost način spoznavanja, sredstvo odgoja i predmet estetskoga uživanja. Posebice u Aristotela, koji je uveo pojam katarze, književnost je i svojevrсно terapeutsko sredstvo. Kroz povijest, književnost se smatrala više ili manje važnom, na primjer za vjersko poticanje, za odgojne svrhe, za svrhu poticanja nacionalne svijesti, za učenje jezika i za učenje života.² I zbog toga što je književnost neiscrpan izvor znanja i spoznaja o životu, u određenim primjerima pomaže i pri svladavanju životnih prepreka ili na njih upozorava. Ljudi također smatraju da čitanje određene literature / književnosti može izmijeniti njihov život. U ovim i sličnim primjerima, kad književnost ima neku vrstu terapeutske uloge, možemo govoriti o biblioterapiji.

¹ Grosman, Meta. Nekatere posebnosti branja leposlovja. // Različne vrste branja terjajo razvijanje različnih bralnih strategij. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001. Str. 13-23.

² Virk, Tomo. Zakaj je književnost pomembna. // Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode. Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 2008. Str. 4.

S obzirom na različite učinke koje čitanje ima na čitatelja, Douglas Waples³ sa suradnicima izdvojio je pet vrsta čitanja: korisno čitanje (čitatelj nešto nauči), prestižno čitanje (čitanje koje utječe na ugled i samopoštovanje čitatelja), potkrijepljeno čitanje (čitanje koje uključuje čitateljeva osobna motrišta i odnose), estetsko čitanje (čitatelj doživljava ljepotu s obzirom na estetski učinak) i opuštajuće čitanje (čitanje za odmor i razonodu). U okvir biblioterapije po Waplesu ulaze prestižno i potkrijepljeno čitanje. Pozitivno samopoštovanje i samospoznaja je cilj svake terapije.

3. Mladi i njihovi problemi

Učenici koji polaze srednju školu su u dobi mladenaštva odnosno adolescencije. Mladenaštvo je razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi i traje približno jedno desetljeće, od jedanaeste ili dvanaeste godine do početka ranih dvadesetih godina. U tom razdoblju mladi doživljavaju značajne tjelesne, spoznajne i psihosocijalne promjene. Njihov brz tjelesni rast utječe na njihovu duhovnost što se izražava kroz velike emocionalne promjene. Raspoloženje im se mijenja od iskričavoga veselja do potpune potištenosti, koju obično brzo svladavaju. Razdoblje mladenaštva povezano je i s ubrzanim razvojem samosvijesti i time utječe na veću okrenutost mlade osobe sebi i svojoj socijalnoj slici. Mlade najviše brine njihov vanjski izgled i kako ih vide njihovi vršnjaci. Važno im je da se pred njima i pred odraslima pokažu spretnima, inteligentnima i samouvjerenima. Mladi žele biti primijećeni i u središtu pozornosti. Sve to može stvoriti poteškoće koje neki od njih ne mogu sami svladati i zato pribjegavaju različitim oblicima rizičnoga ponašanja kao što je alkoholizam, uzimanje droga, rizično spolno ponašanje, poremećaji u prehrani itd. Zato je za sve nas koji se bavimo mladima važno da budemo svjesni njihovih problema, da ih uočimo i da im, prema svojim mogućnostima, pomognemo.

I školski knjižničari se u svom radu izravno susreću s mladima i imaju mogućnost upoznati njihove poteškoće. Možemo reći da školski knjižničari imaju prednost pred ostalim stručnim djelatnicima u školi, jer upoznaju učenike izvan nastave, kad nisu pod pritiskom ocjenjivanja i zato je njihovo ponašanje prirodno. U razgovoru s knjižničarom mladi obično otvoreno govore o svojim problemima. Mnogo učenika ne može svoje trenutačne nevolje izraziti u obitelji jer je zbog pomanjkanja vremena i današnja obitelj u krizi. U obiteljskom okruženju je sve veća težnja za materijalnim dobrima, umjesto za duhovnim vrijednostima. Znameniti austrijski psihijatar i psihoterapeut Viktor E. Frankl označio je suvremenoga čovjeka kao egzistencijalno frustriranoga, kao čovjeka koji trpi osjećaj besmisla, a to još i više vrijedi za mlade. Gubljenje smisla života vodi suvremenoga čovjeka da sve više čini ono što čine drugi ili ono što drugi žele i čovjek više ne

³ Reščič-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Biblioterapija. Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999. Str. 38.

zna što želi.⁴ Da se mladi zaista susreću s različitim problemima, možemo primijetiti prema sadržajima knjiga za kojima posežu. I upravo knjige koje opisuju poteškoće današnjih mladih su među mladima najviše čitane. Ili, kako kaže Frankl, čovjek instinktivno zna da mu knjiga nudi mogućnost da se drži nad vodom, što je vidljivo po tome da se upravo u zemljama s velikom nezaposlenošću proda i pročita najviše knjiga.⁵

4. Biblioterapija u školskoj knjižnici

Kriza suvremenoga čovjeka dovela je do toga da se (opet) pojavljuje sve više složenica riječi terapija, kao što su aromaterapija, hipoterapija, hagioterapija, hipnoterapija i, konačno, biblioterapija. Izraz biblioterapija je star – prvi put ga je upotrijebio Samuel McChord Crothers godine 1916. Kroz povijest se pojavilo više različitih definicija biblioterapije. Websterov rječnik iz godine 1961. definirao je biblioterapiju kao “uporabu odabranih knjiga i književnoga gradiva kao terapeutskih pomagala u medicini i psihoterapiji, pa i kao rješavanje osobnih problema vođenim / usmjerenim čitanjem”.⁶ U ovoj definiciji već slijedimo težnju za odvajanjem biblioterapije od medicine, iako se biblioterapija najviše koristi u kliničkom okruženju. Definiciju koju navodi Websterov rječnik, prihvatilo je godine 1966. i Američko knjižničarsko društvo.

U Sloveniji je biblioterapiju uveo dr. Janez Rugelj godine 1972. u svojoj socijalno andragoškoj metodi⁷ uređivanja liječenja alkoholičara i drugih ljudi u teškoćama. Biblioterapiju je definirao kao “osvješćenje čovjeka koje mu omogućuje da se udubi u sebe, u svoje arhetipsko nasljeđe, suzbijane konflikte, potisnute potrebe i želje, i da u tako izazvanom duhovnom dijalogu dođe do utvrđivanja svojih odluka za “promjenu”, za “dobro”. Tako bi književna, sociološka i filozofska knjiga postala snažna svakodnevna potreba nekad “otupjeloga” i u “kulturno barbarstvo” uvučenoga čovjeka koji bi se vratio knjizi, a time i prvotnim izvorima svoje duhovnosti”.⁸ U nastavku, autori Reščič i Urbanija daju definiciju biblioterapije po kojoj je “biblioterapija program djelatnosti koji se temelji na interaktivnim postupcima između medija i ljudi. Mediji znače knjižnu i neknjižnu građu koju ljudi koji su uključeni u te postupke koriste uz pomoć posrednika”. Kao što sami tvrde, to bi određenje omogućilo da bi se biblioterapija lako mogla izvoditi u javnim ustanovama pod vodstvom jednoga ili više stručnjaka. To možemo shvatiti i kao mogućnost da bi se biblioterapijom mogli baviti i knjižničari odnosno knji-

⁴ Frankl, Viktor E. Knjiga kor terapevtski pripomoćek. // Človek pred vprašanjem o smislu. Ljubljana : Pasadena, 2005. Str. 3-9.

⁵ Frank, Viktor E. Nav. dj. Str. 9.

⁶ Reščič-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Nav. dj. Str. 10.

⁷ Socijalno andragoška metoda Janeza Ruglja je vrlo modificirana i intenzivirana metoda zagrebačke škole liječenja alkoholizma Vladimira Hudolina. Rugelj, Janez. Pot samouresničevanja. Ljubljana : samozaložba, 2000. Str. 107.

⁸ Reščič-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Nav. dj. Str. 10.

žnice. Pri tome smo kao knjižničari svjesni da nismo stručno osposobljeni za liječenje i zato izbjegavamo ili se bojimo koristiti izraz biblioterapija. Vjerojatno još dugo neće biti potpuno jasno je li biblioterapija u domeni medicinske ili i knjižničarske struke. Spoznajom toga problema počeli su se pojavljivati i drugi izrazi kao što su bibliodijagnostika, biblioprofilaksa, savjetodavno knjižničarstvo, a u najnovije vrijeme, na području školskoga knjižničarstva, stručnjaci savjetuju uporabu izraza bibliosavjetovanje.⁹ Mislimo da ovaj izraz nije najbolji, jer ga možemo razumjeti kao savjet ili prijedlog za čitanje. U svemu tome treba biti svjestan da "biblioterapija nije psihoterapija, iako se uz nju veže, a i sama za sebe nije terapija ... I zato biblioterapija ne može biti vezana uz medicinu, jer sama ne liječi, nego rasvjetljava pojedine učinke, odnosno pomaže pojedincu pojasniti gubljenje značenja".¹⁰ Pojavile su se i podjele biblioterapije na eksplicitnu i implicitnu, među kojima je eksplicitna strogo u djelokrugu stručno osposobljenoga terapeuta, a implicitna je u ulozi savjetovanja čitatelja. I Arleen Hayes¹¹ biblioterapiju dijeli na biblioterapiju i kliničku biblioterapiju. Kliničku biblioterapiju provode stručni psihoterapeuti u psihijatrijskim bolnicama, koji su osposobljeni za provođenje biblioterapije.

U osnovne vrste biblioterapije pripadaju:¹²

- institucionalna biblioterapija (Ova vrsta biblioterapije izvodila se u bolnicama za hospitalizirane pacijente. Izvodili su ju liječnici. Knjižničar je surađivao s liječnikom).
- klinička biblioterapija (Namijenjena je osobama s poremećajima u ponašanju i emocionalnim smetnjama. Sudjelovanje u skupini je obično dobrovoljno. Skupinu može voditi knjižničar ili liječnik jer je potrebno njihovo zajedničko sudjelovanje).
- razvojna biblioterapija (Namijenjena je zdravim pojedincima za normalan razvoj osobe i tjelesni razvoj ili za očuvanje duševnoga zdravlja. Može ju izvoditi knjižničar, učitelj ili socijalni radnik).

Prema svemu opisanom, lako možemo razumjeti da razvojnu biblioterapiju, čiji je glavni zagovornik Robert J. Havighurst, možemo izvoditi i u školama. To znači na "zdravoj" populaciji, što bi mladi u školama trebali biti. Razvojna biblioterapija pomaže "zdravim" ljudima u svim dobnim skupinama u svladavanju osobnih problema u školi odnosno u odgojno-obrazovnim ustanovama u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima. Skupinu može voditi školski knjižničar, učitelj ili savjetnik. I u odgojnim domovima ili domovima za preodgoj, biblioterapija se može koristiti za preodgoj. Kao što tvrde Reščić i Urbanija, u Sloveniji se u tim domovima izvodi biblioterapija, ali ne pod tim imenom. Mislimo da isto vrijedi i

⁹ Zabukovec, Vlasta; Metod Resman; Maja Furlan. Bibliosvetovanje (biblioterapija) v šoli. // Pedagoška obzorja 22, 3/4(2007), 65.

¹⁰ Reščić-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Nav. dj. Str. 12.

¹¹ Reščić-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Nav. dj. Str. 14.

¹² Reščić-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Nav. dj. Str. 16-17.

za druge odgojno-obrazovne ustanove u Sloveniji. Budući da se razvojna biblioterapija bavi zdravim pojedincima, njezina je uloga preventivna s obzirom na sprečavanje neželjenih postupanja. Po nekim se određenjima biblioterapija dijeli i na preventivnu. Prema svemu napisanome mogli bismo koristiti naziv biblioterapija, a uz to predlažemo da u školskom okruženju radije koristimo izraz “razgovor o knjizi”. I glavna značajka biblioterapije je razgovor o pročitanim knjigama. Razgovori poslije čitanja omogućuju da čitatelj o svojim dojmovima otvoreno progovori. Može se dogoditi da čitatelj počne razmišljati i tražiti mogućnosti rješavanja problema književnoga lika, a svoje probleme ne vidi jer o njima i ne razmišlja. Uvid je stoga glavni cilj biblioterapije. U današnje vrijeme, kad čovjek postaje sve više društveno izoliran, raspravišta o pročitanim knjigama imaju važnu ulogu druženja. Suvremeni čovjek unatoč svemu ostaje društveno biće i nužno mu je potrebna interakcija s drugima. Skupni razgovori o pročitanoj knjizi imaju stoga izvanredan terapijski učinak. Skupina daje pojedincu osjećaj pripadnosti i pridonosi razvoju određenih sposobnosti kao što su komunikacijske vještine, razvijanje međusobnih odnosa, uvažavanje različitog mišljenja, pridonosi oblikovanju slike samoga sebe i pojedincu nudi sigurnost.

Osamdesetih godina prošloga stoljeća u sklopu biblioterapije pojavilo se pitanje bilježenja najvažnijih natuknica o pročitanoj knjizi odnosno pisanje osobnog dnevnika [čitanja].¹³ Pisanje je potrebno za produbljivanje uvida i za intelektualni i duhovni razvitak pojedinca. Dobro pisanje dnevnika čitanja odnosno dobro izražavanje usvaja se dugotrajnom vježbom. Pisanje dnevnika omogućuje da sudionik slobodnije izražava svoje doživljaje i razmišljanja bez emocionalnih i misaonih zapreka, jer dnevnik spada u osobne zapise i nije namijenjen javnosti. Pisanjem nerazriješene poteškoće ili misli postaju jasnije, nastupa olakšanje, pomirenje ili rješenje odnosno uvid / uviđanje problema.

5. Povezivanje školske knjižnice, školske savjetodavne službe i nastave književnosti

Kao što tvrde Reščič i Urbanija, neki odgojni domovi u Sloveniji izvode biblioterapiju u svrhu preodgoja mladih, a djelatnost ne nazivaju tim imenom. U daljnjem tekstu opisan je projekt koji se izvodi u praksi već nekoliko godina – to je biblioterapija jer ima za polazište čitanje knjige koja obrađuje problematiku današnjih mladih, zatim slijede razgovori o knjizi, stvaralačko pisanje i stručna obrada / ispitivanje problema.

Školsku knjižnicu kao savjetodavnu službu određuje i školsko zakonodavstvo. Među temeljnim načelima savjetodavne službe je i načelo interdisciplinarnosti, stručne suradnje i povezivanja, što znači da se može raditi i o suradnji sa

¹³ Pisanje osobnog dnevnika za ljude u nevolji i za one koji se žele duhovno probuditi utemeljio je američki psiholog Ira Progoff. Njegovu tehniku pisanja dnevnika priredio je hrvatski psihijatar Petar Vasiljević. U Sloveniji njegov rad nastavlja pater mag. Silvo Šinkovec, koji vodi tečajeve Osobni dnevnik koje organizira Društvo katoličkih pedagoga Slovenije.

školskom knjižnicom i školskim knjižničarom. Među djelatnostima savjetodavne službe je i pružanje pomoći kao i preventivna djelatnost koje se mogu ostvariti povezivanjem sa školskom knjižnicom, budući da čitanje određene knjige omogućuje temeljito upoznavanje s problemom i može ponuditi moguća rješenja.

Školski knjižničar, školski savjetodavni djelatnik i profesor književnosti mogu prirediti zajednički projekt koji je uključen i u preventivnu djelatnost škole. Izabiru određenu problematiku i knjigu koja tu odabranu problematiku obrađuje. U školskoj knjižnici, knjižničar provodi razgovor o knjizi za koji se mladi svojevoljno prijavljuju, a profesor književnosti organizira čitanje knjige i razgovor o njoj kao i stvaralačko pisanje o knjizi tijekom nastave; savjetodavni djelatnik zajedno s vanjskim suradnicima na projektu, koji su stručnjaci za određeno područje, organizira radionice za skupine mladih. Tako se u preventivni program uključuje što širi krug mladih. Prije završetka projekta slijedi predavanje stručnjaka za odabranu temu za roditelje i učenike koje organizira savjetodavna služba. Za učenike se može dogovoriti i susret s književnikom na koji se poziva i stručnjak koji nudi neposrednu pomoć mladima. Tako je zatvoren krug u kojemu mlada osoba dobiva informaciju gdje i od koga može zatražiti pomoć.

5.1. Primjer obrade problema poremećaja u prehrani

U probleme današnjih mladih pripada i prehrana vezano uz poremećaje u prehrani. Na primjeru obrade ove problematike možemo kao ishodište za raspravu uzeti knjigu Janje Vidmar *Debeluška*.¹⁴ Knjigu je u Sloveniji objavila Mladinska knjiga 2008. u novoj knjižnoj zbirci Domaće branje s podnaslovom Knjiga pred nosom¹⁵ koja je već opremljena dodatnim pojašnjenjima i pitanjima za čitatelja, učitelja i voditelja razgovora o knjizi. Pitanja se nalaze već na početku knjige i čitatelj bi na njih trebao odgovoriti prije čitanja knjige. Pitanja se nalaze i poslije svakoga poglavlja, a na kraju je knjiga opremljena i opširnim pogovorom. Tako opremljena knjiga je pomoć učiteljima i knjižničarima u izvođenju razgovora o knjizi. U knjigama koje nemaju upute na usmjereno / potkrijepljeno čitanje, pitanja oblikuje svatko sam i prilagođava ih svom radu i potrebama. Svaka je novost dobrodošla pomoć početnicima. Često se na kraju knjige navode i telefonski brojevi službi kojima se mlada osoba sa sličnim poteškoćama može obratiti.

6. Zaključak

Još su u prošlosti ljudi raspravljali o važnosti književnosti i o tome davali različite odgovore. Smatrali su da je književnost sredstvo upoznavanja, odgoja i estetskoga doživljaja. Uvođenjem Aristotelovog pojma katarze, književnost je postala i terapijsko sredstvo. Kasnije je književnost postala i dopunska metoda pri

¹⁴ Knjigu je na hrvatski jezik prevela Vesna Mlinarec pod naslovom *Bucka*, a objavila Mozaik knjiga iz Zagreba. Knjiga je objavljena u knjižnoj zbirci Biblioteka Bumerang.

¹⁵ Autor didaktičkoga koncepta knjižne zbirke je dr. Igor Saksida. Autorica didaktičke obrade knjige *Debeluška* je mr. Mojca Honzak.

liječanju u kliničkom okruženju i pojavio se izraz biblioterapija. Prema brojnim definicijama, od kojih se neke udaljavaju od medicinske struke, izraz nije prihvaćen u ustanovama koje se bave knjigama, na primjer u knjižnicama, unatoč činjenici da biblioterapija sama ne liječi, nego širi vidike, obrazlaže i pojašnjava. Preporučamo da se u školi radije koristi izraz "razgovori o knjizi".

Školski knjižničari organiziraju razgovore o knjizi radi širenja čitalačkih navika. Na primjer, ako želimo mlade upoznati s određenom problematikom i izaberemo knjigu koja opisuje probleme mladih, preporuča se suradnja sa školskom savjetodavnom službom koja među svojim ciljevima ima i preventivno djelovanje i pružanje pomoći. Radi uključivanja većeg broja čitatelja u čitanje knjige i za razgovor o njoj možemo se povezati s profesorom književnosti. U praksi se pokazalo da je takva suradnja vrlo uspješna i pridonosi ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

LITERATURA

Frankl, Viktor E. Knjiga kot terapevtski pripomoček. // Človek pred vprašanjem o smislu. Ljubljana : Pasadena, 2005. Str. 3-9.

Grosman, Meta. Nekatere posebnosti branja leposlovja. // Različne vrste branja terjajo razvijanje različnih bralnih strategij. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001. Str. 13-23.

Papalia, Diane E.; Sally Wendkos Olds; Ruth Duskin Feldman. Otrokov svet : otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva. Ljubljana : Educy, 2003. Str. 355-375.

Perko, Andrej. Družina na križpotju. Ljubljana : Umco : Zavod Mitikas, 2008. Str. 231-240.

Reščič-Rihar, Tatjana; Jože Urbanija. Biblioterapija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999.

Vidmar, Janja. Debeluška. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2008. (Domače branje – Knjiga pred nosom)

Virk, Tomo. Zakaj je književnost pomembna. // Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode. Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 2008. Str. 3-13.

Rugelj, Janez. Pot samouresničevanja. Ljubljana : Samozaložba, 2000.

Zabukovec, Vlasta; Metod Resman; Maja Furlan: Bibliosvetovanje (biblioterapija) v šoli. // Pedagoška obzorja : Didactica Slovenica 22, 3/4(2007), 63-77.

Zbirka Domače branje – Knjiga pred nosom [citirano: 2009-02-09]. Dostupno na: <http://www.mladinska.com/emag.aspx?nodeid=530&docid=333532>

Sa slovenskoga prevela Jelica Leščić